

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто сутність податкової системи, наведено основні недоліки функціонування її в Україні, обґрунтовано необхідність та напрями реформування.

Аннотация. Рассмотрена сущность налоговой системы, приведены основные недостатки функционирования ее в Украине, обоснованы необходимость и направления реформирования.

Annotation. The essence of taxation is considered, the main disadvantages of functioning the taxation in Ukraine are given, the necessity and direction of reforming the taxation are substantiated.

Ключові слова: податки, податкова система, податковий кодекс, податкова реформа, податкове регулювання.

Одним із найважливіших регуляторів соціально-економічних процесів як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні будь-якої країни виступають податки, що сплачують фізичні та юридичні особи. Не буде перебільшенням стверджувати, що, з одного боку, податки – це фінансова основа держави, а з іншого – це знаряддя реалізації її соціально-економічної стратегії розвитку. Але податки можуть бути як рушійною силою економічного зростання країни, так і можуть стати силою руйнування. Тому податкова реформа як процес перетворення повинна об'єднати і збалансувати економічні, фінансові, соціальні фактори оподаткування та створити таку податкову систему, яка сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, забезпеченню стійкого економічного зростання за умови збільшення сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, проведенню збалансованої бюджетної політики на довгострокову перспективу.

Економічна ситуація в Україні далека від досконалості: з кожним роком спад вітчизняного виробництва все більше загострює проблему надходжень доходів до держбюджету. Основними причинами є: непрозора, хаотична приватизація державних підприємств призвела до того, що більшість з них були зупинені, оголошені банкрутами, скуплені за безцінок та "порізані на металобрухт", що, у свою чергу, скоротило робочі місця і позбавило можливостей працевлаштування сучасної молоді в Україні. Крім того, обсяг тіньового сектору в Україні за експертними розрахунками ДПС оцінюється в 350 млрд грн на рік, що перевищує більш як половину ВВП країни [1].

Теоретично та практично усунути такі структурні диспропорції економіки і створити сприятливі умови для розвитку вітчизняного виробництва можливо за допомогою податкового регулювання. Одним з важливих етапів таких дій в Україні було прийняття податкового законодавства, тобто Кодексу, 4 грудня 2010 року, але суперечки та дисонанси щодо необхідності внесення змін до нього не охолонули до сьогодні. За оцінками Світового банку, українська податкова система – одна з абсолютно найгірших і займає 183 місце за якістю у світі [2].

Американський економіст Р. Масгрейв запропонував основні вимоги до ефективного функціонування податкової системи [4], але жодне із запропонованих положень не відповідає українській податковій системі: розподіл податкового тягаря повинен бути рівномірним – не виконується у зв'язку з відсутністю системи прогресивного оподаткування; мінімальний тиск на прийняття економічних рішень – не досягається через велику кількість податків і податкової документації; будь-яке державне втручання, пов'язане з "надмірним оподаткуванням", необхідно зменшити – не досягається через високі податкові ставки; якщо перед податковою політикою поставлені інші цілі, наприклад заохочення і субсидування інвестицій, необхідно звести до мінімуму можливе порушення рівноваги між соціальною справедливістю та економічною ефективністю – взагалі не враховується принцип соціальної справедливості; сприяти стабілізації економіки й економічному зростанню – не досягається через наявність різних схем ухилення від оподаткування; оподаткування повинно бути зрозумілим для платника податків, а управління ним – справедливим, базуватися на законах – значна кількість необхідних документів, які повинні вести платники податків та подавати у відповідні органи державної податкової служби, ускладнюють як процес управління, так і

виконання; витрати на управління податковою системою повинні бути мінімальними – не досягається через значну бюрократизацію органів державної податкової служби України.

Без сумнівів податкова система України потребує суттєвих змін. І перші кроки на шляху поліпшення ситуації зроблено в сторону поліпшення обслуговування платників податків. У 2012 р. у рамках виконання Програми економічних реформ на 2010 – 2014 рр. з метою поліпшення сервісу обслуговування та створення партнерських відносин з платниками податків по всій Україні відкриваються Центри обслуговування платників податків (ЦОПП). Завдання ЦОПП – це введення новітніх якісних сервісів, за допомогою яких сплачувати податки, отримувати консультації та подавати звітність можливо всім платникам податків для забезпечення якнайшвидшого наповнення дохідної частини бюджету. Також значно скоротилась кількість перевірок з боку податкової служби. Зокрема, планові перевірки платників податків – юридичних осіб – у 2011 р. порівняно з 2010 р. зменшено більше ніж у 2 рази. Ця тенденція зберігається і в 2012 р. [4].

12 липня у Міністерстві фінансів України за ініціати́ви ДПС України відбувся круглий стіл, присвячений презентації та обговоренню Концепції реформування податкової системи України. Метою Концепції є підвищення стимулюючої функції податків та ліквідація умов існування "тіньового сектору" економіки за рахунок зміни діючих ставок основних податків: ПДВ та ПДФО. Крім того, з метою виведення зарплати з тіні та усунення схем ухилення від сплати податків пропонується: збільшити мінімальну зарплату до 2000 грн; змінити тарифну сітку щодо коефіцієнтів міжкваліфікаційних розрядів і зробити її обов'язковою не тільки для бюджетної сфери, але і для всіх інших платників податків; встановити максимально допустимий ліміт у розмірі 10 % для кількості працівників на підприємстві, які працюють не на повну ставку [5]. Обговорення досі тривають, і Концепція ще не набула законодавчої сили, але такий крок досить важливий щодо створення ефективної податкової системи в Україні.

Податкове законодавство є одним з найбільш складних і суперечливих у правовій системі України. Тому реформування податкової системи повинно бути направлено на створення якісного законодавства, доступного, зрозумілого, яке б не тільки відповідало основним вимогам ефективного функціонування, а й підтримувало баланс інтересів як платників податків, так і основних засад стратегії державного розвитку економіки України.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Зміни системи оподаткування України, запропоновані Державною податковою службою України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.auc.org.ua/webform/zmini-sistemi-opodatkuвання-ukraini-zaproponovani-derzhavnoyu-podatkovoyu-sluzhboyu-ukraini> 2. Doing Business 2011. Making a difference for entrepreneurs. Author: Doing Business Published: November 4, 2010 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.doingbusiness.org/~media/fpdkm/doing%20business/documents/annual-reports-english/db11-fullreport.pdf>. 3. Налогообложение: теории, проблемы, решения / В. П. Вишнеvский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишнеvская и др. ; под. общ. ред. В. П. Вишнеvского. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с. 4. Державна податкова служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/> 5. Матеріали обговорення Концепції реформування податкової системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.auc.org.ua/news/kontseptsiyu-reformuvannya-podatkovoi-sistemi-ukraini-0>.